

ՄԵԳԼՈՒ

ՀԱՆԴԻՍ ՏԱՍՆՈՐԵԱՅ

ՀԱՌԱՔԱՅՈՒՄ

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԴԻՏԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ
ԵՒ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Այս հրատարակի մին անգամ 10ին, 20ին և
վերջին: Ա. վերջին հիւրերը դուրս
վին հարա 3 դրամով:
Տարեկան գինն է 80 դրամ:

Ստորագրողներն պիտի լինեն:
Մեծ նոր խանութները դուրս
Մերձադ Տ. Յ. Ստորագրողներն
Զգուշացեալ Տ. Ղ. Գ. Պալատականներն

Հարաբանք: Գարա երկուսի և քառասուն
բաւ ծախքը ամսական վրայ է:
Մանուկները մին անգամ համար քառս 100,
2 անգամ 80, — 3 անգամ 60 փարայ է:

ՀԱՄԱՐԱՆՔ 10

Դ. ՏԱՐԻ 1859

ԲԱՌ 28

201

ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԽՐԻՄԵԱՆ

... Խմբագիր:

Պատուական հանդիսիչ 26դ թիւոյն մէջ
քանի մը դար առաջ Հայերուն իրենց երկ-
րէն թշուառութեամբ դաղթելն ու փախչելը
ողջալով ու կոծելով նկարագրեր էիք: Ե. յն-
քան ողբին հետեանքը տակաւին հեծե՞ծանք
անտարակոյս ըլլալով դէթ ձեր հեծե՞ծանքը
մեղմելու յոյսով կը փութամ դարձ գողթակա-
նութեան լուր մը հաղորդել ձեզ՝ փափաքե-
լով որ ձեր առաջիկայ թիւոյն մէջ նոյն լուրը
նա մանաւանդ աւետիսը հաղորդելու ընթերցո-
ղացի:

Եյս տարի հոկտեմբեր ամսին 8ին մեկնե-
լաւ Պօլսէն Խրքըմեան Սկրտիչ վարդապետը:
Երծիւր իր ահագին թեւերը բացած՝ ողբ պատ-
ուելով ինքզինքը նորէն դէպ 'ի Հայաստան կը
մղէ. ուստի դուք ալ փութացէք բողջալով ա-
ւետել Հայաստանի իր ուղորդ հիւրը: Բսէ՛ք
միւ աշխարհին որ երբ իր հրեշտակը դարձած
կը տեսնէ՝ թող չը կարծէ թէ մինակ մէկ

անձ մըն է իրեն դացողը: այլ վստահութեամբ
թո՛ղ հաւատա որ իրմէն հեռու իր հարազատ
որդաց սրտին Երծիւրն թեւերուն վրա բար-
ձած՝ կերթան զինքը այցելելու, նախնեաց ու
կերտուէքը հոտառելու և անոնց շաւիղը որո-
նելու: Եյցելութիւնը կարօտեալին կ'ըլլայ
պիտի բոհս դու նկարագրեցիր անոր աւերածը.
վարդապետը քարոզեց անոր կարօտութիւնները,
իր քարոզութիւններէն շարժող խումբ մը ժո-
ղովուրդին սիրտն է, որ իր թեւերուն վրայ բար-
ձած կը տանի յայց կարօտելոյն: Երկինք իր
կամարովը հովանի ըլլայ իրեն, օրհնէ իր սըր-
բաղան ձեռնարկութիւնը, խաղաղութեամբ
երթայ իր ճամբան և յաջողութեամբ հասնի
իր նպատակը:

Թո՛ղ միթարվի Հայաստան իր ցաւերուն
մէջ, երբ անողորմ պարսկին կարմիր սուրը
իր խեղճ զաւկները իրմէն դուրս հալածեց.
բայց այսօր Օսմանեան բարեխնամ կառավա-
վարութեան շնորհիւ հայրենասէր սրտեր կա-
րող կ'ըլլան իրենց հայրենեացը այցելու ըլլա-
լու և անոր թշուառութիւնները դարմանելու
միջոցներուն վրայ մտածելու: Փա՛նք Օս-
մանեան Պետութեան և մեր առատագուտ ինք-
նակալին բարեսրտութեանը. որին աւանձնա-

շնորհումեամբը բոլոր իրեն հպատակ ազգերը
կը վայելեն զպրոցներ, տապաքումթիւն և այլն .
և ասոնք են իսկապէս թշուառացած ազգի մը
դեղերը : Բ՛հա՛ այս դեղերը դորձածնու ձեռք
կը զարնեն այսօր Հայաստանի գաւկըները ի
րենց վերաւորեալ մօրը : Բ՛նիւ վարդապետը ,
անձնուրաց հայրենասէրը , Հայաստանին հը-
րեշտակը իր հայրենեաց թշուառութիւնները
և անոր տգիտութեան խորին խաւարին մէջ
ընկղմած ըլլալը տեսնելով՝ սիրտը տաղնալով
լըցված , եռանդը բորբոքած , Երծւոյն թեւերը
սուռնելով կը սլանայ . յերկրէ յերկիր սրտէ 'ի
սիրտ , իր զգացմանը հաղորդ և ձեռնարկու-
կութեանը օղնական փնտռելու : Եղիա մարգա-
րէին պէս , չը մնղանչէր պարծենալու մինակ ին-
քը Հայրենեաց վրայ հոգացող ու մոմտացող .
այլ հաստատ յոյսով կը դիմէ ազգայնոց . և յի-
րաւի կը զոնէ ընկճեալ սրտերու մէջ վառ-
վառն հայրենասիրութիւն : Երդէն իր հրաւի-
րակ — Երարատեանը կարագէտ էր իր քարո-
զութեանցը , ինքն ալ կսկսի քարոզել , ստե-
նաբանել , ստէպ ստէպ Հայաստան գոգելով
այս քառը ամենուն ականջին ընտանեցունել ու
սիրելի ընել . անոր թշուառութիւնները մի առ-
մի նկարագրել անանկ զգայուն և սրտառուչ
կերպով , որ մէկը ցամաք աչքով չէր կրնար
կենալ այն միջոցները : Մէկ կողմէն ալ Եր-
ծուի — վասպուրական ամաստեորով Հայաստա-
նի հին հին դարուց յիշատակները արթնցնել .
ասոնց ամենուն արդիւնքն եղաւ Ճշմարիտ հայ-
րենասիրաց սիրտը իրեն զրուել և ամենուն
ուշադրութիւնը Հայաստանի տւերածոյն վրայ
դարձնել :

Ենանոց փարախներու վրայ եկեղեցիներ
բու յիշատակարանները , վանքերու մնացորդնե-
րու մէջ հովուաց սրինգներու ներդաշնակու-
թիւնը , շատ տեղ առանց հովուի մնացած
Վրիստոսի հօտերը , զպրատուն ըսված խրճիթ-
ներու մէջ խուճի մը տղայոց մինակ մէկ դըր-
քոյկով մը տատանելը Եստուծոյ և ազգին ա-
նունը ունենլու զրոց և մատենից պակսութիւ-
նը , ասոնք ամենը ոլուն ոլուն արտասնքներ
կը ցայտեցնեն Հայուն աչքէն և սիրտ մը բար-
բլլալու է , որ չը բղցկի ասոնց վրայ : Վար-
դապետը ասոնք կը նկարագրէ և միանգամայն
ասոնց ճարն ու դարմանը կիմացընէ . գիտու-
թիւն ու կրթութիւնը : Ե՛նչասպառ վարդա-

պետը կ'ընդունի իր պսակը և շատ մը աղգայ-
նոց սատարութեամբ փայտէ փոքրիկ մամուլ
մը , կապարէ դրեր , դրերու մայրեր , տալառ-
նի վերաբերեալ գործիքներ ու նիւթեր , զըր-
քեր և եղ մ'ալ Թուղթ կը հայթայթէ և 1886
ին նոյեմբեր ամսին խիստ ձմեռան մէջ իւրեւ
նոր կիւթթէ մալերկ՝ աշխարհի լուսաւորութեան
ջահը իր առջին ձգած ձիւնկին ու սառեւրը
կոխկռտելով , Հայրենասիրութեան ջերմ կը-
րտիով տաքցած՝ լոյս յաշխարհ կ'երթայ , մեր
Հայաստան աշխարհ , և վարագայ Սուրբ Եւան-
վանքին մէջ կը հաստատէ տպարանը և Երծ-
ւոյն բոյնը . և թէ նոյն վանքին մէջ զիշերօ-
թիկ զպրոց մը և թէ Վասպուրական դաւա-
ռին մէջ այլ և այլ տեղեր գիւղական դըպ-
րոցներ կը հաստատէ . ժամանակ անցնելով
վանքին նորոգութեան , կարասեաց շինութեան
մշակութեան և այլն համար եղած պարտուց և
եղական մամուլին փոքրութեանը համար վար-
դապետը կը հարկադրի նորէն պանդխտանալ
և անցեալ տարւոյն վերջը կուգայ 'ի Պոլիս
ազգայնոց օջուրութեանը կը դիմէ , ասոնցմէ մէկ
քանին նուէրներովը պարտքերուն միծ մօտը
կը հատուցանէ , երկու մեծկակ մամուլ , Թուղթ
և այլն կ'առնէ և այսօր կը մեկնի մենէ :

Թուաւ կրկին անգամ Երծիւր , կրկին ան-
գամ կրկին ջահով պիտի մտնէ 'ի Հայաստան ,
անոր Թարձրոյնած խաւարը փարատելու կա-
րող ըլլալու , և անոր լուսովը դանի իր գաւա-
կացը ցուցունելու և ուսցընելու : Փառք լուսա-
ւորութեան , որ մարդուս աչքը հեռուն դօրել
կուտայ և իր հայրենիքը լուսաւորելուն եր-
ջանիկ կ'ընէ դանի . այո՛ , ասով պիտի ազատի
Հայաստան իր թշուառութիւններէն , իր կա-
րօտը պիտի լեցվի նախնեաց շաւիղները յոյս-
նրվի և եկեղեցին փառաւորի : Ե՛յսուհեաւ պի-
տի յոյսնրվի արդարն ու անիրաւը , ազգասէրն
ու ազգատեսը . լոյսը ասոնց ամենը պիտի ո-
րոշէ . «Վեր արդարութիւն ու Ճշմարտութիւն
կը դործէ լոյսը կը խնդրէ , որպէս զի յայտնի
ըլլայ իր գործածը . և ո՛վ որ անիրաւութիւն
ու ստութիւն կուզէ գովծել կ'ատէ լոյսը որ-
պէս զի իր բրածները չը յայտնրվի և չը դատա-
պարտվի . բայց այնպիսին արդէն իսկ դատա-
պարտեալ է» :

Հոս կուգեմ Հայաստանին իմաց տալ , չէ
թէ իր ցաւերը աւելընելու , այլ զինքը ա-

Նոնցմէ, զգուշացնելու մտօք, որ զժապողաբար
կը զոնքովն եղեր իր զաւկընեւուն մէջէն ա-
նանկներ, որ չեն ուզեր սիրել լըսը: Իր զըկած
հրեշտակը, անձնուրաց վարդապետը բանբաս-
վէր է հոյ: Թէ եկեր է Ղզգին ստակները զող-
նալու և աննցմով Վանայ մէջ Պօլսոյ ձեռով
տուն մը շիներ է իրեն համար, և թէ այն բա-
տակները ամենեւին գալոցին և ապարանին և
այն համար չէ ծախէր: այլ իր անձին հա-
մար: Ա' անիրաւութեան... բայց զուն մի վրդո-
վեր, Հայաստան, մենք բու տեղը՝ կը վա-
յենք վարդապետին անձնուրութեանը, ան-
շահախնդրութեանը և իր սրբազան ուխտին:
Լա համոզված ենք թէ Պօլսոյ մէջ թէ քու
ծոցդ ինչ ստակ որ անցած է իր ձեռքը, իր
անձին նուիրած լուծան իսկ, բոլոր ասոնք քեզ
համար մարտի և ինք սակաւագետ կեանք մ'ան-
ցուցած է և կանցընէ: Իր բոլոր երեսակայու-
թիւնը քեզմով պաշարված է մինչև անգամ
ինք իր անձը ըլլալը չը գիտէր: այսպիսի սոս-
կալի զոհարարութիւններ ամենեւին չեն պըլըշ-
կեր բու տարմածունքուդ լսելիքը այլ ընդ
հակառակը աննոց եռանդը աւելի կը սաստկա-
նայ և իրենց մտազրութիւնը աւելի կը հաս-
տատով: մ'անիծեր դու ալ անոնք թէ: կարկը-
վի ամալարշտին լիզունս վասն դի քու կամքիդ
զէմ է: այլ աղօթէ անոնց զարձին համար,
ինչպէս որ մեր կամքն ալ այն է:

Ընդունեցէք և այլն:

* * *

Տ Հոկտեմբեր 1859.

Արտատնընուալօրիս:

ԺԱՌԱՆԳԱՅԻՆՈՐԵՑ ԴՊՐՈՑ

Դամանակէ 'ի վեր մեծ եռանդով կը խօս-
վի ամէն տեղ Ղզգին մէջ Եկեղեցականաց ու
օրիորդաց դատաւարակութեան անտնօրինելի
հարկին վրայ: Եւս հարկը մենք ալ ընդու-
նողներէն ենք և մեզի հետ աղբին խեղճաս ու
մտացի մասը: Ի՞նչ աւելի պարզ ու բնական
բան. քան նոյն իսկ Ղզգին դատաւարակները
դատաւարակելու գէշ: Եղջիկն օր մը մայր պի-
տի ըլլայ ապագայ սերունդին, և տիրացուն

խոտովանահայր և քարոզիչ պիտի ըլլայ ժո-
ղովդին: Ուր իր աղբին հակամ օգուտը կը
մտածէ՝ պէտք է որ սըրտի մտօք փափաքի ա-
սոյց դատաւարակութեանը: Բայց այս դատաւի-
տակութեան հիմունքն ի՞նչ պիտի ըլլան արդ-
եօք, ի՞նչ կերպով հասկընալու է անոնց տըր-
վելիք դատաւարակութիւնն ու հրահանգը: Աղջ-
կանց դատաւարակութեան վրայ ողջամիտ ու
սոսմանական մը, որ իր աղբիւ մտքերովն ու աղ-
նուական զգացումներովն պատիւ կ'ընէ Հայ
երկրասարդութեան, Սեղուին առաջին տա-
լուան թիւերուն մէջ երկարօրէն ճառած է
և մենք ալ բոլորովն համոզված ենք իր քա-
րոզած սկզբունքներուն: Եւս յօդուածները փոք-
րիկ մատեան մը կը կազմեն Եւաջնորդ: քաղա-
քակրթութեան անունով, զոր ամէն մարդու
ձեռք տեսնել կը փափաքէինք և զոր զըքա-
ծախներու բով միայն տեսած ենք մինչև հի-
մա: Գանք Եկեղեցականաց դատաւարակու-
թեան, կամ որ մեր աչքին նոյնը չէ՝ ժառանգ-
զաւորաց դպրոցներու վրա: Ետեմէ մը 'ի վեր
զանազան խորհուրդներ ու հիմնադիրներ կը
պատրաստըվին այս բանիս համար և լսածնու-
նայելով, քիչ օրէն 'ի կատար պիտի հասնին:
Շնորհակալ ենք այն Եղայաններէն, որ մեզի
պէս չոր խօսքով դո՛հ չեն ըլլար և արդեամբ
կը ցուցնեն իրենց փափաքները: Եւս աղագայ-
նոց ըրած խորհուրդներուն ու պարտաւորած
հիմնադիրներուն վրայ մենք մեր կողմէն կը լը-
ռենք և աւելի յարմարաւոր կը դատենք հրա-
տարակել անանկ անձի մը կարծիքը, որ Ե-
կեղեցականաց դասին մեծամեծ ծառայութիւն-
ներ մատուց մօտ ժամանակներս Եւրոպայի մէջ,
և որուն բարի ղեկավարութիւնները կասկա-
ծելի չ'են կրնար ըլլալ այս մասին:

» Կրերը, կ'ըսէ Եւաթլէօն Գ. Կէր և Կէր-
բէն վերնագրով գործին մէջ, կրերը ոչ ևս
կ'ըլլայ պապամոլ՝ երբ զանի հարկադրեն անա-
նելու, ինչպէս երբեմն զիտութեանց, մէջ և
խառնըվելու ժողովուրդին հետ՝ իր սեպհական
դատաւարակութիւնը քաղաքացոց բազմութեա-
նը հետ մի և նոյն աղբիւրէն բաղելով:

» Հարաւային Գերմանիան, կը շարունակէ
Ֆրանսոյի Կայսրը, ոչ ոք կ'ընտանայ թէ մի
միայն երկիրն ըլլայ, ուր Բաթմիք կրերը ա-
մենէն կըրթալ, ամէնէն ներօրամիտ և ամե-
նէն ազատամիտն է. և ի՞նչու համար ասանկ է:

Լ'նոր համար որ, Գերմանիոյ մէջ քահանայու-
թեան ուխտեալ երիտասարդները ուրիշ վի-
ճակներու հետամուտ երիտասարդաց հետ մի-
ահադոյն կ'ուսնին Աստուածաբանութիւնը :

«Փոխանակ ՚ի մանկութենէ աշխարհէ դատ-
ված ըլլալու և ընծայարաններու մէջ (ժառանգ-
գաւորաց դպրոց) Թշնամական հոգի մը վատ-
տըկելու ընկերութեան զեմ, որի մէջ պիտի
ապրին : վաղ կը սորվին ՔՐԴՄ.ՔՐՅԻ ԸԼԼ
լա՛ զեռ չեղած ՔՐԼԵՆՆԵՅ :

Ետոր համար ահա Գերմանացի Քաթօլիք կը
զերը կը փալի գիտութեամբ և եռանդուն
հայրենասիրութեամբ : Լ'նի պատրաստ է ամե-
նայն ինչ զոհելու ազատութեան յաղթանակին
համար : Գերմանական հայրենեաց անկախու-
թեան համար : Լ'նը ալի, բռնայ ըլլալ, Բ-
րայտն ասոնցնէ, «եր բարդէ է . յետ Լա-ի-տէ-
հարաւորելոց, որդարո-նին և իրեն-ն Ներգաւորո-նին
բարդէ է, հասարակեան արդար-նին ճարգաբնալ է
և ասոնցնէ «արդոց» ին իրեն-ն իրեն-ն երև պե-
տէ հայ բարդուն բարդ-նին » :

«Թո՛ղ Ֆրանսայի մէջ ալ Գերմանիոյ
մէջ եղած կերպով ըլլայ կղերին դաստիարա-
կութիւնը, և նոյն ըզզգեւորը նոյն արդարիք
պիտի արդիւնաւորէ : Քահանայներուն ու աշ-
խարհականներուն միութեանէն կըրկին ազգե-
ցութիւն մը դուրս պիտի ցատկէ, միօրինակ
նպաստաւոր ընկերութեան համար : Քահանայ-
ները քաղաքացի պիտի ըլլան և քաղաքացիք
աւելի կը ընտանք պիտի դառնան :

«Լ'ն ատեն միայն, կ'ըսէ վերջացնելով
«Կաթօլիքն Գ, երջանիկ պիտի ըլլանք տեսնելով
զոր օրինակ Գերմանիոյ մէջ, կրօնից պաշտօն-
եայք դաստիարակութեան զլուխն անցած, և
ըրիտասարդութեան Քրիստոսի բարոյականը
ուսցնելով : այն բարոյականն որ գերութիւնը
ջընջեց, մարդոց սովորեցուց, թէ հաւատար-
մն ամէնն իրարու և թէ Աստուած հաւատն ու-
սէրը զրաւ իրենց ներսիղին : որ հաւատն բա-
րոյն ու սիրեն զիրար» :

Լ'յս զեղեցիկ խօսքերն առաջ բերելէն
ետե ինքզինքնիս շատ փորը կըզգանք ասոնց
միայ բառ մ'աւելցնէրու համար և մենք ալ
կ'ըսենք մեր Ըզզին . «Լ'կեղեցականաց դաստի-
արակութիւնը կ'ուզենք ժառանգաւորաց զըզ-
լոց չենք ուզեր» :

ՊԵՏՐՈՍ ՏԸ ՔՈՐԹՕՆ

Տասներկու տարու պզտիկ հովիւ մը օր մը
իրեն յանձնըված ոչխարները ձգեց ու Փորեկնտիա
գնաց, ուր տեղ իրեն հասակակից աղքատ տղի-
մը գատ ուրիշ մէկը չէր ձանգէր . որ ան ալ ի-
րեն պէս Քորթօնի գեղէն հոն գացեր ու Սարքե-
րի կարդինային խոհակերին սպասաւորն եղեր
էր : Բայց Պետրոս սպասաւոր ըլլալու մտքով չի
գնաց Փորեկնտիա . լսեր էր որ հոն գեղարուես-
տից ձեմարան ու պատկերհանութեան դպրոց կայ՝
հովուաքիւնը ձգեց ու ելաւ պատկերհանութիւն
սորվելու գնաց հոն : Պետրոսը ան իր քարեկամը
քաղքին մէջ աղէկ փնտռելէն ետքը, գնաց կար-
դինային պալատին դրանը առջին կայնեցաւ .
հոն տեղ խոհակերոցին կերակուրներուն հոտը
առնելով՝ երկան ատեն սպասեց որ գերապայծա-
ռը հացը ուտէ լմնայ, որ ինքն ալ կարենայ իր
ընկերին հետ տեսնելով . եւ վերջապէս շատ ըս-
պասելէն ետքը իր փափաքին հասաւ . Թովմաս
իր ընկերը զինքը տեսածին պէս՝ «հոս ի՞նչ բան
ունիս, Պետրոս, ըսաւ : — Պատկերհանութիւն ուս-
նելու եկայ, ըսաւ Պետրոս : — Շատ աղէկ կը-
նես, ըսաւ Թովմաս, երբ դուն ալ ինծի պէս
խոհակեր ըլլաս . ամենէն առաջ անօրի մեռնե-
լու վախ չես ունենար : — Դուն հոս ուզածիդ չափ
կերակուր կընա՞ս ուտել, ըսաւ Պետրոս : — Ա-
տոր յարակոյս մի կայ, ըսաւ սպասաւորը .
այնչափ կուտեմ, որ ալ ուտելու կարողութիւնս
չը մնար : — Անանկ է նե, ըսաւ Պետրոս . կընանք ի-
րար հոգալ . դուն քեզի պէտք եղածէն եւել ունիս,
ես ինծի պէտք եղածը չունիմ, ես իմ ախորժա-
կըս քեզի կը բերեմ, դուն ալ ինծի կերակուր
կուտաս, ասանկով իրար կը շահենք : — Աղէկ
կըլլայ, ըսաւ Թովմաս : — Շատ աղէկ կըլլայ, ը-
սաւ Պետրոս . քե որ ճիմակվընէ սկսինք . վասն
զի անօրի եմ : Թովմաս առաւ Պետրոսը գաղ-
տուկ իր պառկած սենեակը տարաւ, իր անկո-
ղինին մէկ քովը անոր տըվաւ, ու գրուցեց որ
քիչ մը սպասէ մինչեւ ինքը երբայ գերապայծա-
ռին սեղանէն եւեցածները առնէ բերէ : Այս ձա-
շին գուարճութիւնը պատմել հարկ չէ . Թովմ. ան
զարմանալի բարեսրտութիւն մը ունէր . Պետրոս
սիկն ալ դժողքի պէս չը կշտանայիք ախորժակ
մը ունէր : «Ե՛յ, ըսաւ Թովմաս . — Էս ուզածիդ
պէս փորդ կշտացուցիր, պառկելու տեղդ ալ պատ-

բաստ է, հիմա զրուցե՛ք նայինք ի՞նչ գործի պիտի ձեռք զարնես : Մատիտով ու բուղբով գծագրութիւն ընելու : — Մատիտ ու բուղբ առնելու ստակ ունի՞ս մի, ըսաւ Թովմաս : — Ես ստակ մը ըսես չունիմ . բայց ձամբան էկած ատենս մտածեցի, որ Թովմասը գերապայծառին տունը սպասաւոր է, ՚ի հարկէ կրնայ ստակ ունենալ . ես որովհետեւ դուն հարուստ ես, ես ալ հարուստ կը սեպվիմ : Թովմաս ականջը քերելով ըսաւ : — Իրծելու համար ոսկոր շատ կայ աս տունին մէջ, բայց ստակի համար զոնէ երեք տարի պիտի սպասես որ ուզելու իրաւունք ունենաս : Պետրոս ձայն չի հանց . իրենց պառկած սենեակին պատերը ձերմակ էին . Թովմաս անդադար ածուխ կը բերէր արուեստաւորին, որ անով գծագրութիւն ընէ, բայց չէր կրնար . ուստի սկսաւ պատերը մուրտել : Վերջապէս չը գիտցնվիր քէ ինչպէս կրցաւ Թովմաս ստակ ձուրել . իր բարեսրտութեանը նայելով կրնայ հասկնալ որ առաքինութեան դէմ չի մեղանջելով՝ օրինաւոր կերպով մը վատարկած էր ան կէս բիսթօյլ, որ ուրախութեամբ իր սենեկակից ընկերին բերաւ տուաւ . ի՞նչ մեծ ուրախութիւն էղաւ ան ատենը . արուեստաւորը ան կէս բիսթօյլով մատիտ ալ կրցաւ ունենալ, բուղբ ալ : Առտուանց կանախ կելներ կերբար էկեղեցիներուն պատկերները, հրապարակներուն ձերբերը, Փոքեմտիայի բոլորտիքը էղած պաշտավայրները կը պտտէր կը նայէր . ու իրիկունը փորն անուրբ, բայց տեսած բաներովը միտքը աղէկ մը կշտացած՝ կամացուկ մը կուգար սենեակը կը մտնէր . հոն ամեն իրիկուն իրեն կերակուրը անկողինին տակը պահած պատրաստ կը գտնէր : Թովմաս կերակուրը անկողինին տակը կը պահէր՝ մէյմը որ մարդ չը տեսնէ, մէյմըն ալ որ մինչեւ Պետրոսը գայ նէ չը պաղի : Պատերուն վրայ աղէկ գծագրութիւններ գրվելով առջի մուրը սրբելէս . Պետրոս իր գրած նկարներովը զարդարեց ան նեղ խուցը, որ իր ծաղկահասակ բարեկամին ձեռքովը իր սպաստանարանն էղէր էր : Ատենէ մը ետքը՝ Սաբբթի կարդինալը իր պալատը նորոգել տալով՝ ձարտարապետին հետ վերնայարկը էրաւ, ուրտեղ կրնամ ըսել որ ամենեւին էլած չէր . ու էկաւ սպասաւորին սենեակը մտաւ : Պետրոս հոն չէր ան ատենը, բայց իր գործերը տեսնողը ան սենեակին մէջ բռնակող տղին անխոնջ աշխատասիրութիւնը կըրնար հասկնալ . կարդինայն ու ձարտարապետը

շատ հաւնեցան անոր գծած պատկերներուն : Առաջ կարծեցին որ Թովմաս շինէր է անոնք, ու գերապայծառը կանչել տուաւ զանկիւայ, որ զինքը գովէ առանկ աղէկ բանի մը էտեսէ ըլլալուն ու յաջողելուն վրայ : Երբոր իմացաւ խեղճ Թովմասն, որ գերապայծառը իր սենեակը մտեր ու իր բարեկամին անշան նկարները տեսեր է՝ կարծեց որ ալ իր բանը լմնցաւ : «Դուն ալ անկէ ետքը սպասաւորութիւն ընելու չես» ըսաւ կարդինալը, որ տղին ուրիշ ընկեր մըն ալ ունենայլ, միտքէն չէր անցըներ : Թովմաս աս խօսքը ծռռոհասկընալով՝ կարծեց քէ կարդինալը զինքը կը վռնտէ խոնակերոցէն . ուստի իրեն ու Պետրոսին ըլլալիք վնասը մտածելով՝ ոտքը ընկաւ լսելով ըսաւ : «Ան, տեր իմ, ի՞նչ պիտի ընէ իմ խեղճ բարեկամս, քէ իր ինծի ձամբայ տաս : Կարդինալը չը հասկընալով անոր զրուցածը՝ հարցուց քէ ինչ ըսել կուզէ . առանկով հասկըցաւ որ ան նկարները զրոյց պզտի խեղճ հովիւ մըն է ու Թովմաս Երկու տարվընէ ՚ի վեր զաշտուկ կը պահէ եղեր զանի : «Ան տղան աս իրիկունը գայ նէ, առ ինծի բեր», ըսաւ Կարդինալը՝ խնայալով անոր սխալ հասկնալուն վրայ ու բողոքիւն տալով իրեն : Ան իրիկունը Պետրոս չեկաւ . երկու օր, ուրք օր, տասնը հինգ օր անցաւ՝ Պետրոս տը Դօրթօն չեկաւ չերեւաց : Վերջապէս կարդինալը՝ որ արուեստաւոր տղին վրձնակն վրայ շատ գուրը շարժէր էր՝ իմացաւ որ տասնըհինգ օրէ ՚ի վեր վանքի մը զրասիրտ ճգնաւորները տասնը չորս տասնը հինգ տարու նկարիչ տղայ մը առեւեր են քովերնին, որ զացէր աղաչէր էր իրենց որ վանքին մատուռին մէջը Ռափայէին գրած մեկ պատկերը կար, օրինակէ . ան տղան Պետրոսն էր : Ուստի առին նորէն կարդինալին տունը տարին . որ անոր մեծ մարդասիրութիւն ընելով՝ զանի Հովմաի պատկերահանութեան զարոցներուն մեկուն մէջը դրաւ :

ՀԱՅ ԴԵՂԹԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ

Տես թիւ 26

Թշուառ Հայեր Հայաստան Թողեր ու իրենց ալ անկարող Սօրը պաշտպանութիւնը

իրենց Հայ նախնիքը : Կորստվեցան իրենք վասն զի կորուսին այն եկեղեցին : որուն ներքե պիտի կրնային պահել իրենց ալ աղբու թիւնը : Ենուննին վերցաւ աշխարհէս . զի վերուցին իրենց եկեղեցւոյն յիշատակը . այն եկեղեցիէն զուրս ելան՝ ու ցրուեցան զայցին :

Աւր են այնքան տէրութիւններ, այնքան աշխարհներ, քաղաքներ լեցնող հայերը, ամենքն ալ տակաւին կենդանի են և գուցէ այն վայրերը կը զարդարեն, սակայն հիմայ Հայ չեն, և ուէր աշունց իրենց Հայութիւնը ուրացնել տուողը, իրենց ինչազգէ ըլլալը մոռցնել տուողը : — Հաւատաւորութիւնը . — պատմութիւնը մեզի կ'իմացընէ թէ, ո՛ր տեղ որ աւաջ Հայերու բազմութիւն մը կար ու հիմայ ոչ ոք կամ քիչ կայ հայերէն՝ հոն հաւատաւորութիւն մը եղած է . հայերը իրենց եկեղեցին ժողովելու տեղ՝ օտար եկեղեցին երթեկով, տակաւին 'ի նոյն յաճախող հայերէն զարշեր են կամ անոնց զարշիւ երեցիք են ու իրենք աղին իրենց աղբակիցիքէն, բէն հեռու ու օտարներուն մէջ աւանձին միտլով՝ վերջապէս օր մ'ալ կորուսիք են անոնց մէջ : Սակայն այս հաւատաւորութիւնը զաղծակամ հայերուն մեծ մասը կամաւ ըրած չ'ըլլալն ալ կ'իմացնէ պատմութիւնը . ուր որ հաւատաւորութիւն եղած է՝ հոն հայ ժողովուրդը բռնութենէ մը կամ հարստահարութենէ մը ազատելու համար զիմաց է այս միջոցին : Քիչ վի մէջ ուր բազմութիւն հայեր կը գտնուէին 114 զարուն վերջերը Ռուսական եկեղեցիին հանած հալածանքը հայ եկեղեցւոյն դէմ . ըզգայի կեբաղով աղբեց հայերուն թիւը պակսեցնելու ու այսօր հազիւ մէկ փոքրիկ ժողովուրդ մը կը գտնուի հայու այն բազմամարդ բաղբին մէջ : Հաւատաւորութիւնը այն տեղի Հայերը իրենց եկեղեցիէն զատելն ետե իրենց աղբէն ալ զատեց ու Ռուսական եկեղեցին այսօր Հայութիւննին մոռցած շատ մը Ռուս Հայեր ունի կրնանք ըսել Քիչ վի մէջ :

Շարքն քնդ հուպ :

ՊԵՏԱՐԻՆ

Եւ Տ . Ս . Վ . Բ մայիս 1ին և 5ին զրաժ երկու նամակնուդ պատասխանն ալ ահա հոս կ'ամփոփեն :

Եւնջնով կը հարցընէք թէ փարիզի զբաւրոցին վրայ պիտի գրեմ ըսելէս մինչև հիմայ

ինչու բան մը չը գրեցի : — Ընիւ բարեկամ, մի աղջափ աճապարէք . Բարիզի զբաւրոցը գոյվելով մեզի երկար ժամանակ տրվեցաւ աշուր վրայօք գրելու համար մտածելու և քիչ մ'ալ ըլլալիք տնօրէնութեանց վերջին սպասելու :

Երկրորդով զիս խոստմնադանց կը համարիք ասկէ երկու իրեք ամիս աւաջ փրկչեան վարժարանին վրայ պիտի գրեմ, պիտի գրվի, և այլն ըսելէս ետե մինչև այսօր լռելուս համար, ու կը զարմանաք : Օտարացէք քանի որ ես ալ շուարած եմ . զուք կը զարմանաք չը գրելուս համար, ես ալ կը շուարիմ թէ փրկչեան վարժարանի՞ն վրայ գրեմ չէ՞ նէ փրկչի հիւանդանոցին մէկ դռնէն բռնեմ ու մինչև միւս ծայրը երթամ . վերէն վար, վարէն վեր չափեմ ձեռն : ու քանի կանգուն պակաս կայ նէ՞ ան գրեմ : Եհա՛ ասոր համար շուարեր մնացեր եմ . ուստի համբերեցէք որ գրեմքն ըրա կարգին դնեմ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԵՏԵՆՆ

ԴԱՇՆԵԿԻ

ԼԱՍՏԱՐԹԻՆԵԱՅ

ԹԱՐԳԱՆԵԱՅ

Ի ԶԱՓՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆՍ

ԽՈՐԷՆ Վ . ԴԱԼՓԱՆԵԱՆ

ՓԱՐԻՉ

ՏԳԱՔԲԼԹԲԻՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1859

Երկար տախէ 'ի վեր ծանուցված այս պատուական գիրքը վերջապէս 'ի բարձաւ Հայ կը վայելենք այսօր :

Լամարթինի անունը իր բանաստեղծական մէկ գիրքին ինչ ըլլալը ճանչցնելու բաւական էնէ ալ իր գործոց մէջէն դաշնակներն էն մեծ յարգանք, ընդունելութիւն ու պատիւը գտած է ըսենք նէ չենք խաբար . հոն Լամարթին բոլոր իր բանաստեղծական խանդը ամբողջ ցուցած է . հոն իր ընտելեալ նիւթերը ժողոված է, և հոն կը փայլի բուն իր ողին . այն է կատարեալ քաղցրութիւն մը : Լամարթին թէպէտ ոչ երբեք իր գործոցը մէջ խիստ ոճ մը ունեցած է, սակայն իր դաշնակաց մէջ զմայլելի և բաղքը երաժշտութիւն մը պահած է կրնանք ըսել :

Իսկ այս գործին թարգմանութեան գարով՝
կ'ըսենք թէ Լամարթին հարազատ թարգմանիչ
մ'ունեցած է, որչափ որ կը ներէ տաղաչա-
փութիւն մը օտար լեզու մը տաղաչափութեամբ
թարգմանելու հանձարը: Երժանագատիւ
թարգմանիչը այնչափ մօտ է իր Հայերէնին մէջ
Լամարթինայ՝ որ նոյն իսկ ինքը Լամարթին
հայերէն գրեր նէ՝ առանց չափազանցութեան
կրնանք ըսել թէ, մեծ տարբերութիւն մը չը
պիտի դնէր իրենին ու այս հայ թարգմանու-
թեան մէջ: Լամարթինը թարգմանող մը բա-
նաստեղծ ըլլալու էր. իսկ պատուարժան վար-
դապետին աջօղակ բանաստեղծ մ'ըլլալը ար-
դէն իսկ ծանօթ է մեզի: Լամարթինի դաշնակ-
ները հայերէն կարդալու փափաք ունեցողնե-
րը, զանոնք բանաստեղծի մը միջնորդութեամբ
ալ կարդալու բաղձալու էին. և ահա այս
թարգմանութեամբ իրենց կրկնակի բաղձանա-
յրն հասան:

Լամարթին իր դաշնակաց թարգմանութեան
մէջ իր արժէքէն ոչինչ պակսած կը դնէ,
բանի որ այնպիսի թարգմանիչ մ'ունեցած է,
որ ողով չափ աշխատած է մէկ տող մը մէկ
բառ մ'անգամ չը կարճելու կամ չ'երկարելու
նոյն իսկ հեղինակին միտքէն:

Թարգմանիչը իր յառաջաբանին մէջ կը զը-
րուցէ թէ, երիտասարդութեան ատենէն բա-
նաստեղծներուն էն սիրելիին հետ արտասուած,
անոր եռանդեման ու յուսահատութեան բաժ-
նորդ եղած, ետքն ալ անոր հետ խորհրդա-
ծած ու երազած է... ուրեմն անոր հոգւոյն
ու մտքին ընկերացած է. և ահա այսպէս ե-
ղած ատեն՝ թարգմանիչ մը կրնայ իր օրինա-
կածը ճշդիւ նմանցընել:

Երժանագատիւ բանաստեղծին կատարեալ
հարազատութենէն զատ, հայերէնի մէջ ալ
պահած քաղցրութիւնը ճանչելու համար բա-
ւական կը սեպենք՝ միայն անոր թարգմանու-
թեան մէջէն մէկ կարճ կտոր մը որոն ին-
վերնագրով դնել առաջ, որ սոս Է:

Թող զի թեւեմ քայլիցդ ըզ հեռ,
Ձաջ քո փափկիկ նըհանջեա՝ հեռ
Ո՛չ, ես այն չ'եմ մանկի կ'սիրուն,
Զոր քոյդ յուսայ տկարութիւն:

Իս թիթեւին այն եմ նման՝
Ըն աշուշտ յիւրն յեղափոխման,

Սերէ կայտուել 'ի ծոց հովանի,
Ըզ վարդենեօք կամ ընդ մանկտին:

Ձեռն հիս ձըգել 'ի զուր հայցես
Ի բաց յաւետ դու բուռն հարցես,
Իքէն ընդ խաղ գոմ անձնապար,
Յերկնից իջեալ, ոգի եմ հուր:

Ոգի եմ ես ում աստուածեանք
Պարզին, որ մօտ յարդիւնս հրամանք
Առ 'ի զդենու մարմին յաստիս
Յերեկ դեռ զիմ թողի արփիս:

Ուրիշ անգամ այս դաշնակներէն աւելի
երկայն կտոր մը դնելու միտք ունինք:

Ես դաշնակները կը ծախվին Հայ գրա-
վաճառներուն քով Թղթակազմը 9 Փրանք, և
կաշեկազմը 11 Փրանք գինով:

Սեպակապէս Ափրդիտեան ախտեր Դարմա-
նող ԱՅՕՈՆ Ֆեռնի:

Բարիքի երեսի բժիշկներուն դասէն:

Սօտերս Սթամպօլ եկած՝ կը բնակի Պէյ-
օղլու Լինարտի փողոցը թիւ 4:

Կր դարմանէ ամեն տեսակ ափրդիտական
(Ֆրէնկիէ) ախտերն ու հիւանդութիւնները և
կարելի եղածին չափ քիչ ատենէն կը ընտցը-
նէ: Կը գտնուի ամեն օր իր տունը ժամը 6-էն
մինչև 9: Ուրբաթ օրն ալ նոյն ատենին ձրի կը
նայի:

Հեռու տեղ գտնուողներն ալ, կրնան
նամակով ու այն նամակին մէջ անոր վարձքը
դնելով, իրենց ունեցած հիւանդութեան վը-
րայ խորհուրդ հարցընել ու դարման խընդ-
րել:

Խմբագիր-ՏԵՐԵՆ
Յ. Դ. ՍԸՎԱՃԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ԳԻՐԳՅԱՆ